

Bevolkingsprognose 2008–2050: naar 17,5 miljoen inwoners

Coen van Duin

De langetermijn-bevolkingsprognose van het CBS is gebaseerd op veronderstellingen over het aantal immigranten, de emigratiegeneigdheid, de geboortecijfers en de sterfterisico's. Bijstelling van deze veronderstellingen is regelmatig nodig. De afgelopen twee jaar is de Nederlandse bevolking veel sneller gegroeid dan in de prognose van 2006 was verwacht. De ontwikkelingen in alle componenten droegen bij aan de extra groei, maar het effect van de gestegen immigratie was het grootst. In de nieuwe prognose zijn de verwachtingen voor de immigratie en de levensverwachting naar boven bijgesteld. Volgens deze prognose groeit de Nederlandse bevolking tot een maximale omvang van 17,5 miljoen in 2038, om daarna te gaan krimpen. Het aantal 65-plussers stijgt van 2,4 miljoen in 2008 naar maximaal 4,5 miljoen in 2040. De potentiële beroepsbevolking krimpt in dezelfde periode van 10,1 naar 9,2 miljoen.

Elke twee jaar stelt het CBS zijn bevolkingsprognose voor de lange termijn bij. De meest recente demografische ontwikkelingen worden hierbij meegenomen en nieuwe inzichten in de te verwachten ontwikkelingen worden verwerkt. Medio december 2008 is de nieuwste bevolkingsprognose uitgekomen.

Basis voor de prognose zijn de veronderstellingen voor de immigratie, emigratie, geboorte en sterfte. Dit artikel geeft een beknopt overzicht van deze veronderstellingen en bespreekt vervolgens de uitkomsten van de prognose. De verschillen met de prognose uit 2006 worden verklaard. Elders in dit nummer van *Bevolkingstrends* worden de veronderstellingen voor immigratie en emigratie (Nicolaas, 2009a, 2009b) en de sterfte (Van der Meulen et al., 2009) in detail besproken.

Tegelijk met de bevolkingsprognose is de allochtonenprognose uitgekomen. De allochtonenprognose beschrijft de toekomstige bevolkingssamenstelling naar herkomst, waarbij twaalf herkomstgroepen, en daarbinnen de eerste en tweede generatie, worden onderscheiden. De uitkomsten van deze prognose worden beschreven in het volgende nummer van *Bevolkingstrends*.

1. Recente ontwikkelingen

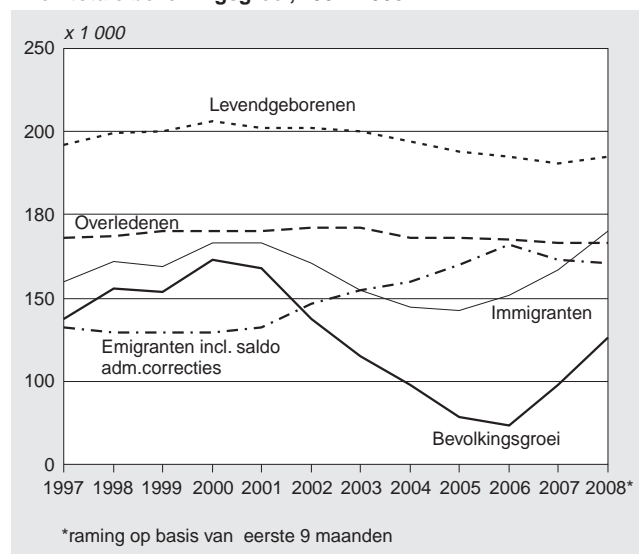
In het jaar 2000 groeide de Nederlandse bevolking met ruim 120 duizend personen. Daarna nam de groei snel af (*grafiek 1*). In 2006 werd een voorlopig dieptepunt bereikt en groeide de bevolking met slechts 23 duizend inwoners. De afname van de groei werd vooral veroorzaakt door een dalende immigratie en stijgende emigratie. In de jaren

2003–2006 verlieten meer mensen ons land dan zich hier vestigden: Nederland kende als enige land in West-Europa een negatief migratiesaldo (Latten en Nicolaas, 2006).

In 2007 en 2008 is de bevolkingsgroei weer sterk aangehouden, vooral door een oplopende immigratie (cijfers over 2008 zijn ramingen, gebaseerd op de waargenomen cijfers tot en met september). In 2008 schreven 140 duizend immigranten zich bij Nederlandse gemeenten in. Dit is het hoogste aantal ooit door het CBS waargenomen. De toename viel samen met een periode van economische hoogconjunctuur. Het aantal vacatures steeg, waardoor de vraag naar buitenlandse arbeid toenam. Er waren echter ook veranderingen van meer structurele aard die bijdroegen aan de toename van de immigratie. Roemenië en Bulgarije traden toe tot de Europese Unie en de Nederlandse arbeidsmarkt werd vrijgegeven voor werknemers uit Polen en de andere EU-lidstaten die in 2004 tot de Unie toetraden.

Ook een daling van het aantal emigranten droeg de laatste twee jaar bij aan de bevolkingsgroei. Sinds de eeuwwisseling liep de emigratiegeneigdheid van de Nederlandse bevolking snel op. In 2000 emigreerden nog 5 op de duizend inwoners, in 2006 waren het er 8. De emigratiegeneigdheid van niet-westerse allochtonen verdubbelde bijna in deze periode, die van autochtonen en westerse allochtonen nam met iets minder dan de helft toe. In 2006 verlieten ruim 130 duizend emigranten ons land. In 2008 is het aantal emigranten weer teruggelopen tot circa 120 duizend. Afgelopen jaar emigreerden ruim 7 op de duizend inwoners, nog steeds een relatief hoog aantal. De emigratiegeneigdheid daalde vooral onder autochtonen en niet-westerse allochtonen.

1. Aantal geboren, overleden, immigranten en emigranten, en totale bevolkingsgroei, 1997–2008*

Het aantal geboorten is in 2008 voor het eerst sinds de eeuwwisseling gestegen. In 2000 lag het aantal geboorten tijdelijk op een hoog niveau, doordat in dat jaar veel kinderen geboren werden bij ouders uit de geboortegolf van rond 1970. Ook de economische voorspoed droeg bij aan het hoge aantal geboorten (Fokkema et al., 2008). Na 2000 nam het aantal vrouwen van 25 tot 35 jaar, de leeftijden waarop de meeste vrouwen hun kinderen krijgen, gestaag af. Dit vertaalde zich in een dalend aantal geboorten. Dat er in 2008 weer meer kinderen zijn geboren, hangt waarschijnlijk samen met de betere economische vooruitzichten van de voorgaande jaren. Meer paren durfden het aan om aan een zwangerschap te beginnen. Nu de vooruitzichten sterk verslechterd zijn, valt te verwachten dat de stijging van het aantal geboorten niet zal doorzetten.

Sinds het jaar 2000 is het jaarlijks aantal sterfgevallen ongeveer gelijk gebleven. Dit is opmerkelijk, omdat het aantal ouderen in de bevolking sinds de eeuwwisseling sterk is gestegen. Tegelijkertijd zijn echter de jaarlijkse sterfterisico's gedaald. Vooral sinds 2003 zijn de sterfterisico's snel afgenomen. Dit zette in 2007 en 2008 door. Het uitblijven van een stijging van het aantal sterfgevallen droeg belangrijk bij aan de bevolkingsgroei.

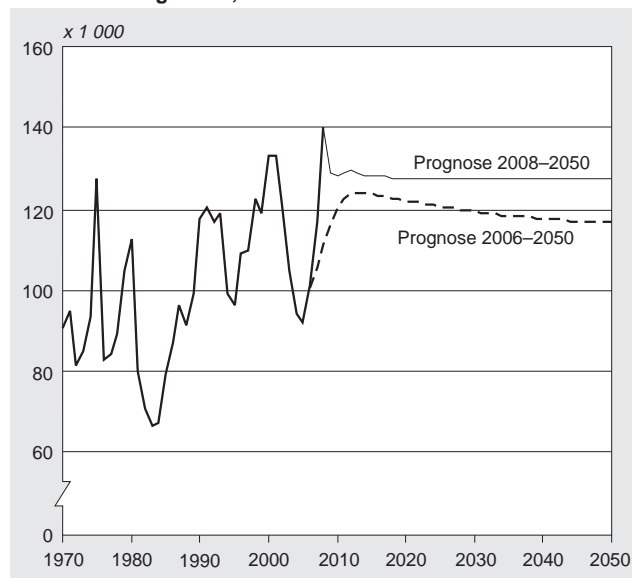
2. Veronderstellingen

In de vorige prognose werd een stijging verwacht van het aantal immigranten, een daling van het aantal emigranten, een stijging van het vruchtbaarheidscijfer en een daling van de sterfterisico's. Al deze ontwikkelingen waren echter sterker dan was voorzien. Het effect hiervan was een stijging van de bevolkingsgroei die ver boven de verwachtingen uitkwam. Vooral wat betreft de stijgende immigratie en de geringere sterfte is dit aanleiding om de veronderstellingen te herzien. Hieronder worden kort de oude en nieuwe veronderstellingen voor de componenten besproken.

2.1 Immigratie

Voor de immigratie worden veronderstellingen gemaakt over het aantal immigranten, per herkomstgroep, dat jaarlijks naar Nederland komt. De autochtonen en tweede generatie allochtonen worden in deze veronderstellingen voor de bevolkingsprognose als één herkomstgroep behandeld. De eerste generatie allochtonen wordt onderscheiden in elf groepen van herkomstlanden (Nicolaas, 2009a). Bij autochtone en tweede generatie-immigranten gaat het om mensen die eerst uit Nederland zijn geëmigreerd, om er vervolgens naar terug te keren. Uit longitudinaal onderzoek ten behoeve van de prognose van 2004 is gebleken dat van de in Nederland geboren personen die in 1995 zijn geëmigreerd, tot en met 2003 ruim de helft is teruggekeerd (Nicolaas, 2004). Verondersteld werd dat uiteindelijk ongeveer 60 procent van 'vertrekcohort' 1995 weer naar Nederland zou terugkeren. Dit aandeel spoort ook met de recentere waarnemingen en is dan ook in de nieuwe prognose gebruikt om het niveau van de immigratie af te leiden uit de emigratieaantallen.

2. Aantal immigranten, 1970–2050

Bij de eerste generatie-herkomstgroepen spelen migratiemotieven een belangrijke rol in het opstellen van de veronderstellingen (Nicolaas, 2009a). Bij de immigratie van Turken en Marokkanen gaat het vaak om gezinsvorming. In de veronderstellingen voor de immigratie van deze groepen is rekening gehouden met de verwachte vraag naar huwelijkspartners bij eerste en tweede generatie Turken en Marokkanen, en de immigratie die dit tot gevolg zal hebben (Alders, 2005; Van Duin en Nicolaas, 2006). In het verleden speelden bij immigratie uit Afrika en Azië asielmotieven een belangrijke rol. Sinds de eeuwwisseling is het belang van asiellimmigratie sterk afgenomen. In de prognose wordt ook voor de toekomst uitgegaan van een beperkt aantal asiellimmigranten (Nicolaas 2006). Voor de immigranten uit Azië is de laatste jaren het belang van arbeidsmigratie toegenomen. Voor immigratie uit de EU en uit westerse landen buiten Europa (Japan, Oceanië en Noord Amerika) is arbeidsmigratie eveneens het belangrijkste motief.

In de prognose wordt een verdere toename van de arbeidsmigratie verondersteld. De steeds internationaler wordende economie zal naar verwachting tot een grotere toestroom van 'expats' leiden. Ook valt te verwachten dat onder invloed van de vergrijzing de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt zal toenemen.

De prognose van 2006 veronderstelde een toename van de immigratie van 100 duizend in 2006 tot 111 duizend in 2008 (*grafiek 2*). In werkelijkheid liep de immigratie op tot 140 duizend in 2008. De uitbreiding van de EU met Bulgarije en Roemenië en de economische hoogconjunctuur zorgden voor een snellere stijging dan was voorzien. Niet alleen nam de immigratie uit de nieuwe EU-lidstaten snel toe, ook uit de oude lidstaten kwamen meer migranten. Daarnaast liep de (arbeids)immigratie uit Azië de afgelopen twee jaar sterk op.

De komende jaren zal de economische neergang naar verwachting een negatieve invloed hebben op de immigratie. Het aantal vacatures zal dalen, waardoor de vraag

naar buitenlandse arbeid zal afnemen. Verwacht wordt daarom dat de immigratie in 2009 ongeveer 10 duizend lager zal zijn dan in 2008. De verwachte daling betreft de arbeidsmigratie uit Azië, de EU en westerse landen buiten Europa.

Toch wordt verwacht dat de immigratie structureel hoger zal blijven dan in het recente verleden, en ook hoger dan in de vorige prognose was verwacht. De uitbreiding van de EU werkte sterker door in de immigratie. Om deze reden is verondersteld de immigratie uit de EU-landen ook op de lange termijn hoger zal liggen dan volgens de laatste prognose. Bij deze verhoging is ervan uitgegaan dat de Nederlandse arbeidsmarkt voor immigranten uit Bulgarije en Roemenië binnen enkele jaren zal worden vrijgegeven en dat een aantal kleine Balkanstaten tot de Europese Unie zal toetreden (Nicolaas, 2009a). Omdat de laatste jaren is gebleken dat Nederland in staat is arbeidsimmigranten uit Azië aan te trekken, zijn ook de langetermijn-veronderstellingen voor de immigratie uit Azië naar boven aangepast. Het eindniveau van de totale immigratie (in 2050) ligt volgens de nieuwe prognose op 127 duizend personen per jaar, 10 duizend hoger dan volgens de laatste prognose.

2.2 Emigratie

De veronderstellingen voor de emigratie hebben, voor de eerste generatie allochtonen, betrekking op het retourmigratiepercentage. Dit is het deel van de immigranten dat uiteindelijk weer uit Nederland vertrekt. Het retourmigratiepercentage voor arbeidsmigranten is zeer hoog. De meeste arbeidsmigranten zijn slechts voor korte tijd in ons land. Het retourmigratiepercentage voor gezinsmigranten is juist laag. Voor autochtonen wordt verondersteld dat de huidige hoge emigratiekansen op termijn teruglopen naar de waarden van de jaren 2002–2003. Wel wordt voor de toekomst een hogere emigratiegeneigdheid van pas-gepensioneerden verondersteld.

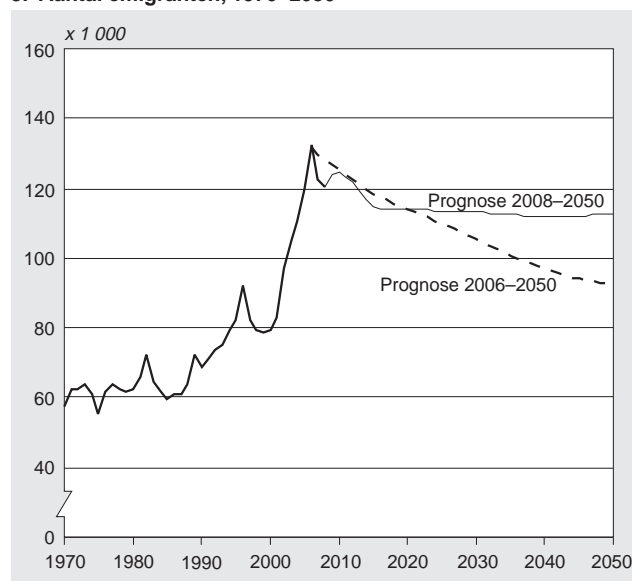
Voor de tweede generatie allochtonen wordt aangenomen dat hun emigratiekansen op jonge leeftijd hetzelfde patroon volgen als die van hun (eerste generatie-)ouders. Voor de volwassen tweede generatie allochtonen is met convergentieveronderstellingen gewerkt. Dit betekent dat naarmate de groep langer in ons land is, de emigratiegeneigdheid steeds meer gaat lijken op die van autochtonen. Omdat ze via hun ouders een band met het buitenland hebben, zal er echter geen volledige convergentie zijn. De emigratiekansen blijven dus hoger dan die van autochtonen (Nicolaas, 2009b).

In de prognose van 2006 was nog een beperkte daling van het aantal emigranten van 132 duizend in 2006 tot 128 duizend in 2008 voorzien. In werkelijkheid daalde de emigratie tot 121 duizend personen (*grafiek 3*). De emigratiekansen van autochtonen en de retourmigratiepercentages van vooral niet-westerse allochtonen namen sneller af dan was verondersteld. In de nieuwe prognose is de periode van de convergentie naar de langetermijnwaarden verkort. Verder zijn de retourpercentages voor Azië verhoogd vanwege de verwachte toename van het aandeel arbeidsmigranten (zoals hierboven al is genoemd). Ook ligt het retourpercentage van westerse allochtonen in de nieuwe prognose

hoger. Dit is een gevolg van een verbetering van het model waarmee het aantal retourmigranten wordt berekend.

Voor de korte termijn wordt verwacht dat de emigratie weer oploopt, als reactie op de toegenomen immigratie van de laatste jaren. Voor de lange termijn wordt een hoger aantal emigranten verwacht dan in de vorige prognose. Het veronderstelde aantal immigranten ligt hoger, waardoor ook het aantal retourmigranten hoger uitvalt, en de retourpercentages voor westerse en niet-westers Aziatische immigranten zijn hoger. Verder groeit door de extra immigratie de tweede generatie sneller dan volgens de laatste prognose. Omdat tweede generatie-allochtonen relatief hoge emigratiekansen hebben, leidt ook deze groei tot extra emigratie.

3. Aantal emigranten, 1970–2050

2.3 Geboorten

De veronderstellingen voor de geboorteprognose hebben betrekking op het totale vruchtbaarheidscijfer naar geboortecohort (cohort-TFR). Dit is het totale aantal kinderen dat een vrouw uit een gegeven geboorteejaar gemiddeld kreeg of, bij recentere geboorteejaren, naar verwachting zal krijgen. Vrouwen die zijn geboren in 1935 kregen gemiddeld 2,5 kinderen. Bij vrouwen die eind 1950 geboren zijn, was dit gedaald tot 1,9 (*grafiek 4*). Vrouwen die later geboren zijn, kunnen de komende jaren nog kinderen krijgen, zodat hun uiteindelijk kindertal nog niet is vast te stellen. Wel kan het kindertal op jongere leeftijden voor opeenvolgende geboortecohorten vergeleken worden. Dan blijkt dat het vruchtbaarheidsgedrag van de vrouwen die sinds 1965 zijn geboren niet meer sterk is veranderd (De Graaf en Van Duin, 2007). Ook zijn de verwachtingen van deze jonge vrouwen over hun toekomstige kindertal redelijk stabiel, blijkt uit het Onderzoek Gezinsvorming. Op jonge leeftijden verwachten vrouwen gemiddeld iets minder dan 2 kinderen te krijgen. Naarmate ze ouder worden, loopt het verwachte kindertal iets terug. De prognose gaat uit van de veronderstelling dat de daling van het gemiddeld kindertal stabiliseert op 1,75 kinderen per vrouw (*grafiek 4*).

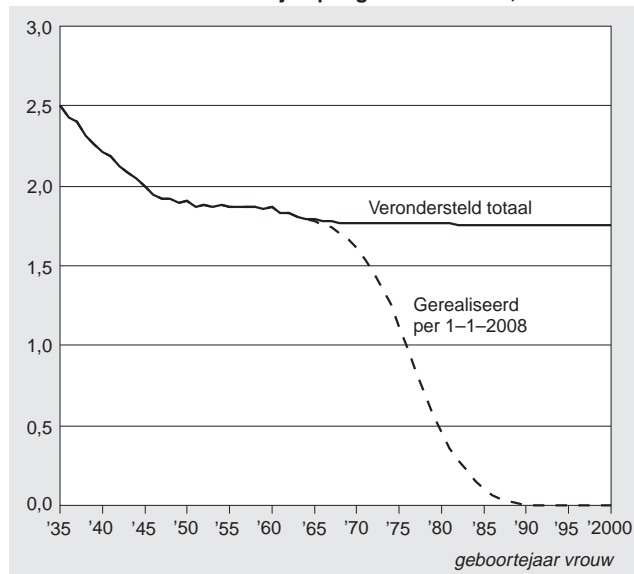
De invloed van allochtonen op het gemiddeld kindertal is beperkt. Westerse allochtonen krijgen gemiddeld minder, niet-westerse allochtonen gemiddeld meer kinderen dan autochtonen. Daar komt bij dat de vruchtbaarheidscijfers van niet-westerse vrouwen, die hoger liggen dan die van Nederlandse vrouwen, snel dalen. De afgelopen jaren nam hierdoor de (positieve) bijdrage van niet-westerse allochtonen aan het totale vruchtbaarheidscijfer af, hoewel hun aantal toenam. In 1996 zorgden niet-westers allochtone vrouwen voor een verhoging van de TFR met 0,07, in 2007 was dit teruggelopen tot 0,04. De vruchtbaarheidscijfers van de tweede generatie liggen veel dichterbij die van de autochtone bevolking. Daarom valt ook van de toename van het aantal tweede generatie-allochtonen in de vruchtbare leeftijden geen grote verstoringe invloed op het vruchtbaarheidscijfer te verwachten (Garssen en Nicolaas, 2006; De Graaf en Van Duin, 2007).

Het periode-vruchtbaarheidscijfer geeft het aantal kinderen weer dat een vrouw gedurende haar leven zou krijgen als de geboortecijfers van een kalenderjaar gedurende haar hele leven zouden gelden. Het is een relatieve maat voor het aantal geboorten in een kalenderjaar, waarin voor verschillen in de leeftijdsopbouw tussen verschillende jaren is gecorrigeerd. De periode-TFR heeft een grilliger verloop dan de cohort-TFR, omdat de periode TFR gevoelig is voor de timing van geboorten. Bij langdurig constante geboortecijfers krijgen cohort- en periode-TFRs dezelfde waarden.

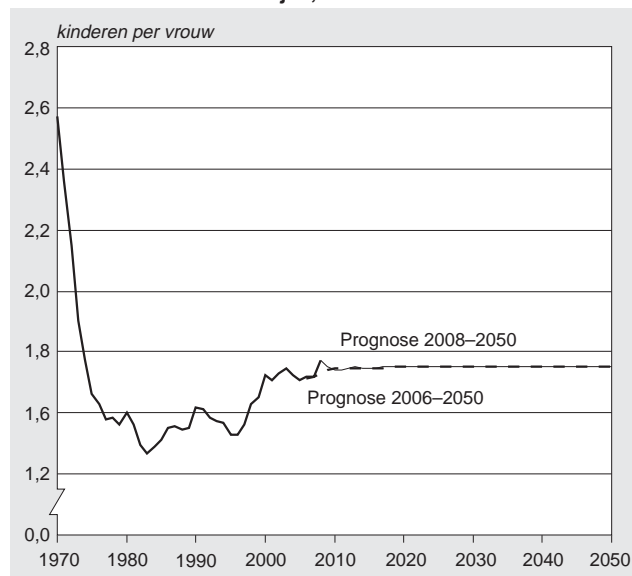
De vorige prognose ging uit van een stijging van de TFR naar 1,75 in enkele jaren tijd (grafiek 5). Onder invloed van de hoogconjunctuur sprong de TFR in 2008 echter naar een waarde van 1,77. Naar verwachting zal door de verslechterende conjunctuur de TFR volgend jaar weer lager liggen. Verondersteld wordt dat de periode-TFR daarna in hetzelfde tempo als in de laatste prognose weer oploopt naar 1,75.

Door de sprong in de TFR lag in 2008 het aantal geboorten 4 duizend hoger dan in 2007 en 5 duizend hoger dan verwacht (grafiek 6). Vanaf 2009 wordt weer een dalend aan-

4. Totaal vruchtbaarheidscijfer per geboortecohort, 1935–2000

5. Totaal vruchtbaarheidscijfer, 1970–2050

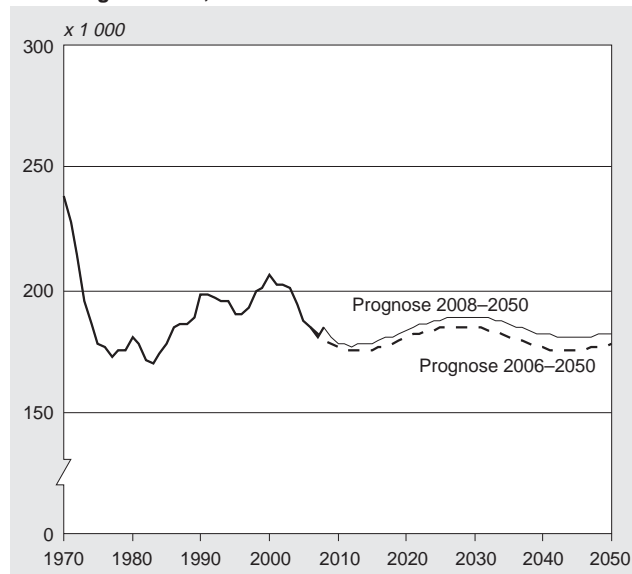

tal geboorten verwacht, doordat het aantal vrouwen van rond de 30 jaar verder zal afnemen en de TFR niet verder zal stijgen. Na ongeveer 2015 zal het aantal geboorten weer oplopen als het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijden toeneemt.

Over een langere periode blijft het aantal geboorten redelijk constant. Dit is te danken aan de immigratie. Omdat het geboortecijfer onder het vervangingsniveau ligt (vrouwen krijgen gemiddeld minder dan één dochter) zou zonder de instroom van buitenlandse vrouwen elke nieuwe generatie kleiner zijn de vorige, zodat het aantal geboorten op de lange duur zou afnemen.

Het jaarlijks aantal geboorten ligt volgens de prognose 2008–2050 gemiddeld circa 4 duizend per jaar hoger dan volgens de oude prognose, een gevolg van de aangepaste immigratieveronderstellingen. Bij de extra geboorten gaat het dus om de kinderen en kleinkinderen van immigranten.

6. Levengeborenen, 1970–2050

2.4 Sterfgevallen

Voor de sterfteprognose is dezelfde methode gebruikt als in 2006 (Van Duin et al., 2006). Als kernindicator wordt de kans gebruikt om een leeftijdsinterval te overleven. Daarbij gaat het om de intervallen 0, 1–19, 20–49, 50–69, 70–79, 80–84, 85–89 en 90–94 jaar. De overlevingskans wordt berekend in een tabelbevolking gebaseerd op de sterfterisico's van een kalenderjaar. Voor de leeftijden tot 80 jaar worden per doodsoorzaak veronderstellingen geformuleerd over de kans om het leeftijdsinterval te overleven als alleen die doodsoorzaak een rol zou spelen. De veronderstellingen zijn in eerste instantie gebaseerd op het extrapoleren van historische trends. Vervolgens worden inhoudelijke inzichten ingebracht. Hierbij wordt rekening gehouden met het effect van leefstijlfactoren en medische ontwikkelingen op de sterfte (Van der Meulen et al., 2009).

Bij de sterfte onder 80-plussers wordt geen onderscheid naar doodsoorzaak gemaakt, omdat bij sterfgevallen op deze leeftijden vaak meerdere doodsoorzaken een rol spelen. Voor de mannen is bij deze leeftijden rekening gehouden met een sterk cohorteffect, waardoor de sterfte op middelbare leeftijden in een geboortecohort als voorspeller kan dienen voor de sterfte op hoge leeftijden. Bij vrouwen is dit verband niet zichtbaar en is voor extrapolatie van periodecijfers gekozen.

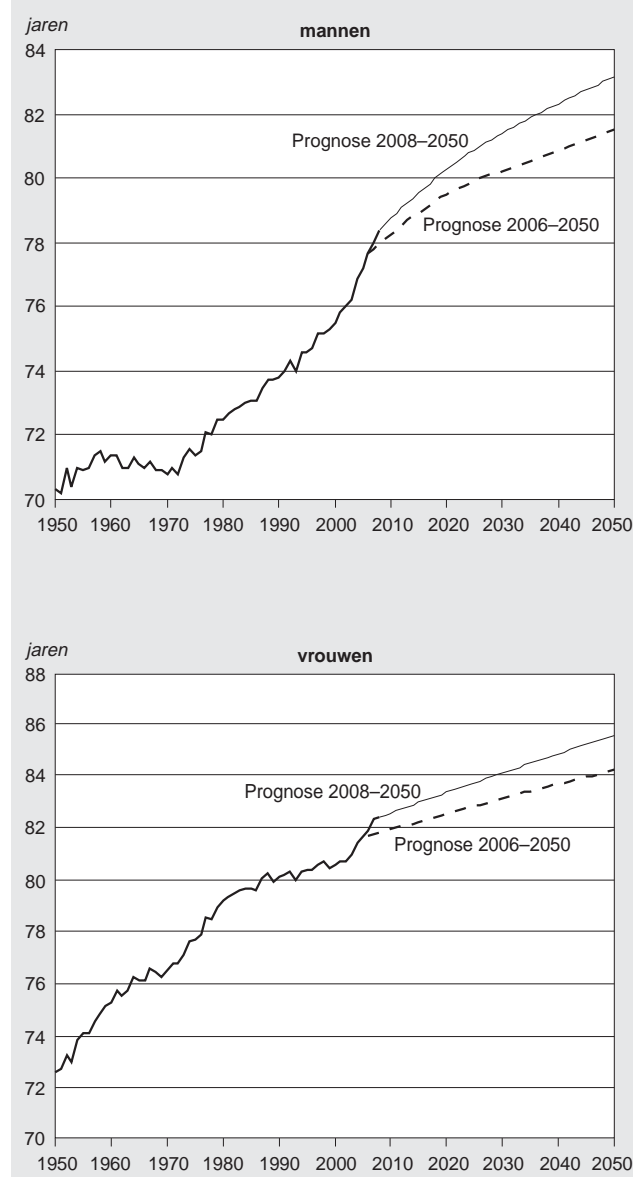
Uit de overlevingskansen per leeftijdsinterval worden leeftijdsspecifieke sterfterisico's afgeleid. Uit deze sterfterisico's kan, als samenvattende maat, de periode-levensverwachting worden berekend. De levensverwachting is het aantal levensjaren dat iemand gemiddeld zou hebben als gedurende diens hele leven de sterfterisico's van een gegeven kalenderjaar zouden gelden.

Grafiek 7 toont de periode-levensverwachting voor mannen en vrouwen volgens de nieuwe en oude prognose. Sinds 2003 stijgt de levensverwachting van mannen en vrouwen snel. Bij de prognose van 2006 was de snelle stijging reden om de verwachtingen voor de levensverwachting naar boven bij te stellen. De snelle stijging heeft zich in 2007 en 2008 voortgezet en de levensverwachting is ondanks de bijstelling in twee jaar tijd alweer aanmerkelijk boven de prognosewaarden uitgekomen. De levensverwachting voor mannen liep op tot 78,4 jaar in 2008, 0,4 jaar hoger dan volgens de vorige prognose. De levensverwachting van vrouwen kwam in 2008 uit op 82,4 jaar, 0,6 jaar boven de prognose van 2006.

Voor de ontwikkelingen in de sterfte aan hart- en vaatziekten en de sterfte op hoge leeftijden waren de laatste jaren zeer gunstig. De nieuwe prognose gaat uit van een verdere stijging van de levensverwachting van mannen tot 83,2 jaar en van vrouwen tot 85,5 jaar in 2050. Dat is 1,7 en 1,4 jaar hoger dan verwacht in de vorige prognose.

Door de bijgestelde sterfteveronderstellingen ligt het aantal sterfgevallen tot 2050 naar verwachting ongeveer 6 duizend per jaar lager dan volgens de vorige prognose (grafiek 8). Onder invloed van de vergrijzing zal het aantal sterfgevallen de komende jaren oplopen, ondanks de verder stijgende levensverwachting.

7. Levensverwachting bij geboorte, 1950–2050

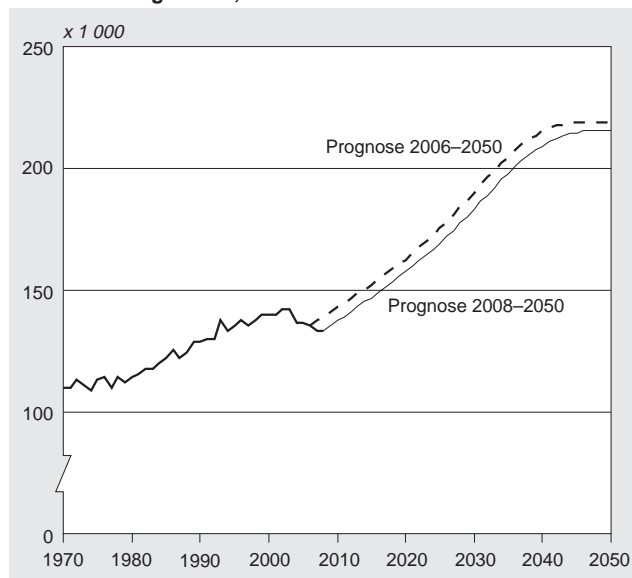

3. Bevolkingsgroei tot 2050

Volgens de bijgestelde prognose groeit de Nederlandse bevolking nog tot 17,5 miljoen in 2038, om daarna te gaan krimpen (grafiek 9). De vorige prognose voorspelde een groei tot maximaal 17,0 miljoen in 2034. In 2050 telt Nederland volgens de nieuwe prognose 17,3 miljoen inwoners, tegen 16,8 miljoen in de vorige prognose.

De extra groei tot 2050 wordt voor de helft veroorzaakt door lagere sterfte. In de jaren 2008–2049 overlijden volgens de nieuwe prognose 240 duizend personen minder dan eind 2006 werd verwacht, gemiddeld ongeveer 6 duizend sterfgevallen per jaar. Door de bijgestelde veronderstellingen voor de migratie worden over de jaren 2008–2049 355 duizend extra immigranten verwacht, maar ook 292 duizend extra emigranten. Over de hele periode tot 2050 is het netto effect een extra bevolkingsgroei van ruim 60 duizend personen.

8. Aantal sterfgevallen, 1970–2050

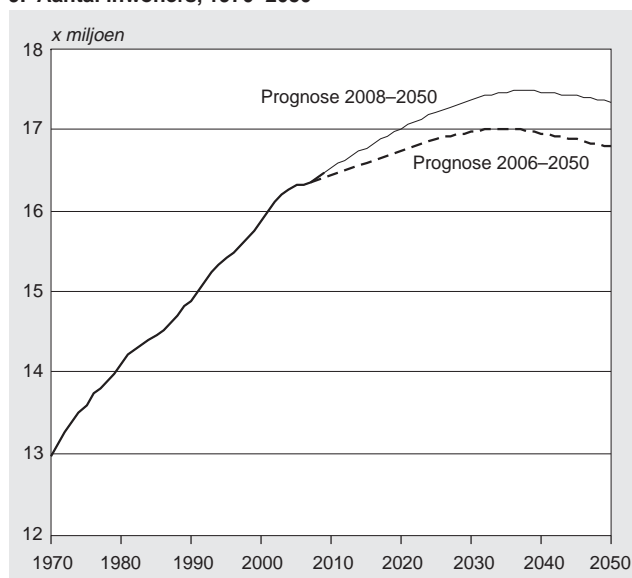

Hoewel de extra immigratie dus voor een groot deel gecompenseerd wordt door extra emigratie, levert migratie ook een belangrijke indirecte bijdrage aan de bevolkingsgroei. Het totale aantal geboorten tot 2050 ligt 170 duizend hoger dan volgens de vorige prognose. In de periode tot 2025 gaat het bij die extra geboorten vooral om tweede generatie-allochtonen, kinderen van immigranten. Na 2025 ligt ook het aantal geboorten van autochtonen hoger dan volgens de laatste prognose. Hierbij gaat het om de autochtone kleinkinderen van eerste generatie immigranten.

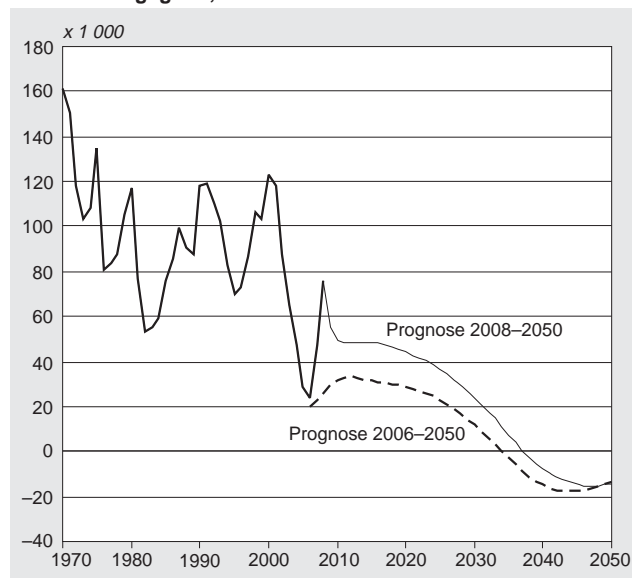
Door het lagere aantal sterfgevallen en hogere aantal geboorten ligt het geboorteoverschot, de geboorte minus de sterfte, in de nieuwe prognose ongeveer 10 duizend per jaar hoger (grafiek 10). Het omslagjaar van natuurlijke groei naar natuurlijke krimp verschuift daardoor van 2029 naar 2032.

Sinds 2008 kent ons land weer een positief migratiesaldo (grafiek 11). Hoewel het saldo naar verwachting volgend

9. Aantal inwoners, 1970–2050

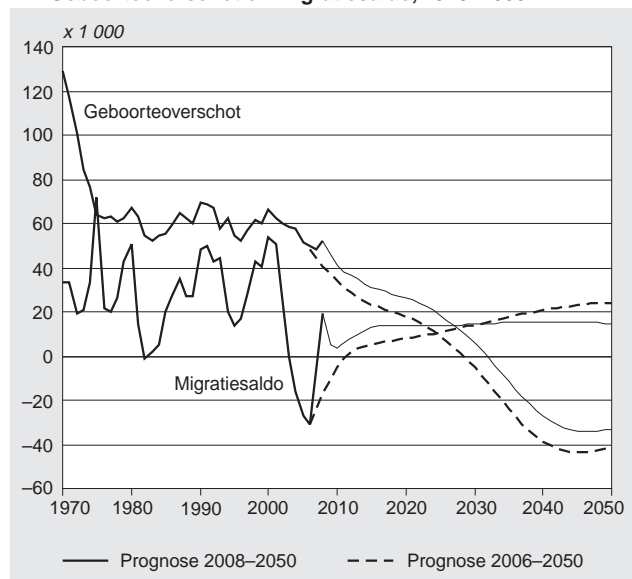

10. Bevolkingsgroei, 1970–2050

jaar scherp daalt, wordt verwacht dat het saldo de komende jaren wel positief zal blijven.

11. Geboorteoverschot en migratiesaldo, 1970–2050

4. Leeftijdsopbouw

De leeftijdsopbouw van de Nederlandse bevolking gaat de komende jaren drastisch veranderen. Het hoge aantal geboorten tussen 1946 en 1970 gaat zich vertalen in een sterke groei van het aantal ouderen. De daling van het aantal geboorten sinds 1970 zorgt voor een forse daling van het aantal personen van middelbare leeftijd.

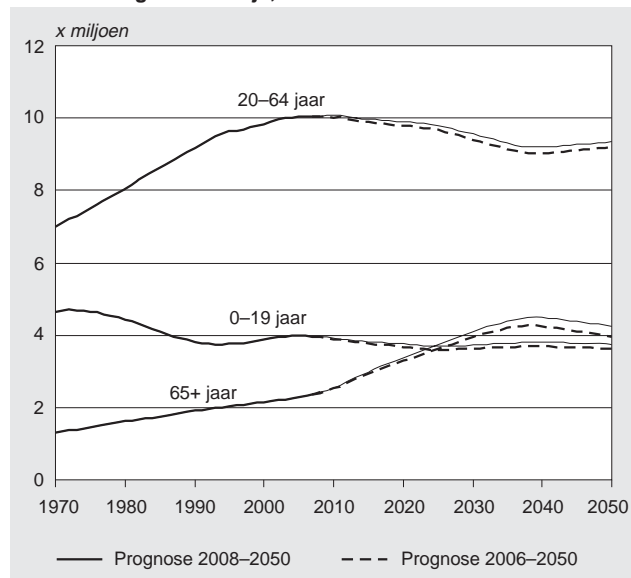
Tussen 2008 en 2040 stijgt het aantal 65-plussers van 2,4 naar 4,5 miljoen (grafiek 12). In dezelfde periode daalt het aantal 0–19-jarigen licht, van 3,9 naar 3,8 miljoen. Het aantal personen in de potentiële beroepsbevolking, de 20–64-jarigen, neemt met bijna een miljoen af: van 10,1

miljoen in 2008 naar 9,2 miljoen in 2040. Bij een gelijkblijvende arbeidsparticipatie betekent dit dat het arbeidspotentieel de komende decennia zal afnemen.

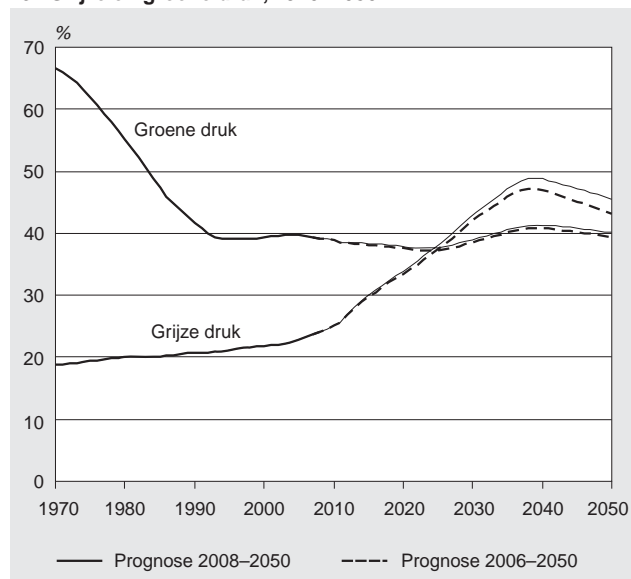
De groene en grijze druk meten in hoeverre de jongeren (tot 20 jaar) en ouderen (65 jaar en ouder) 'drukken' op de potentiële beroepsbevolking. Begin 1970 was de groene druk nog 67 procent (*grafiek 13*). Per honderd personen in de potentiële beroepsbevolking waren er gemiddeld dus 67 jongeren. Door de daling van het aantal geboorten nam de groene druk snel af, tot ongeveer 40 procent begin 1990. De grijze druk liep geleidelijk op, van 19 procent in 1970 naar 21 procent in 1990.

Sinds 1990 profiteerde de Nederlandse economie van een lage groene druk en een nog niet sterk opgelopen grijze druk. Deze periode is ten einde nu de grijze druk snel begint toe te nemen. In 2008 bedroeg de grijze druk 24 procent, in 2040 zal dit zijn opgelopen tot 49 procent. Zijn er nu voor elke oudere vier personen in de potentiële

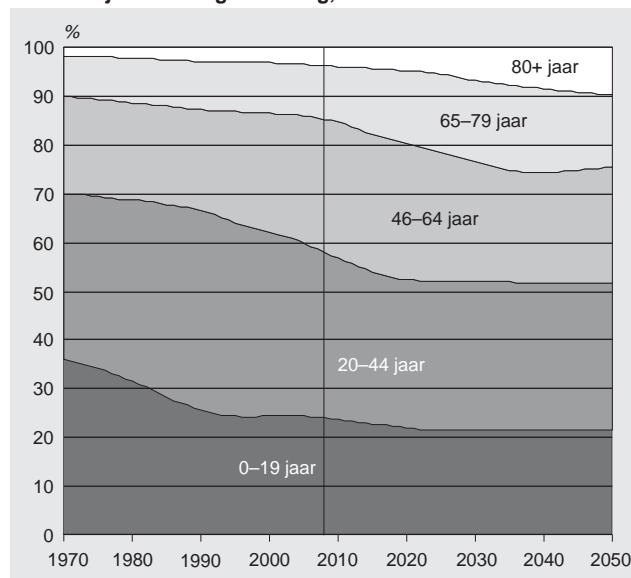
12. Bevolking naar leeftijd, 1970–2050

13. Grijze en groene druk, 1970–2050

14. Leeftijdverdeling bevolking, 1970–2050

beroepsbevolking, in 2040 zullen het er nog maar twee zijn. De groene druk zal rond 40 procent blijven schommelen. De grijze druk in 2040 is volgens de bijgestelde prognose 2 procentpunten hoger dan volgens de prognose van 2006. Dit verschil wordt veroorzaakt door de omhoog bijgestelde veronderstellingen voor de levensverwachting. Na 2040 wordt een daling van de grijze druk verwacht.

Grafiek 14 toont de relatieve leeftijdsopbouw van de Nederlandse bevolking van 1970 tot 2050. Het aandeel jongeren blijft de komende decennia redelijk constant. Het aandeel van de potentiële beroepsbevolking loopt tot 2040 terug van 61 naar 53 procent. Tot 2020 daalt het aandeel van de jongvolwassenen (20–44 jaar). Na 2020 stabiliseert het aandeel jongvolwassenen en daalt het aandeel van de 45–64-jarigen. Het aandeel 65-plussers loopt op van 15 procent in 2008 tot 26 procent in 2040, om daarna licht te dalen. De komende jaren neemt vooral het aandeel 65–79-jarigen toe, maar vanaf halverwege de jaren twintig gaat ook het aandeel 80-plussers sterk oplopen. In 2050 zal naar verwachting een op de tien Nederlanders 80 jaar of ouder zijn. Nu is dat nog een op de 27.

Literatuur

Alders, M., 2005, Prognose van de gezinsvormende migratie van Turken en Marokkanen. *Bevolkingstrends* 53(2), blz. 46–49.

Duin C. van, en H. Nicolaas, 2006, Analysemodellen immigratie. Notitie ten behoeve van het overleg van het Demografieplatform over de migratieprognose op 13 juni 2006. CBS, Voorburg.

Duin, C. van, A. van der Meulen en J. Garssen, 2006, Model en veronderstellingen betreffende sterfte in de bevolkingsprognose 2006–2050. *Bevolkingstrends* 54(4), blz. 62–77.

Fokkema, T., H. de Valk, J. de Beer en C. van Duin, 2008, The Netherlands: Childbearing within the context of a 'Poldermodel' society. *Demographic Research* 19(21), blz. 743–794.

Garssen J. en H. Nicolaas, 2006, Recente trends in de vruchtbaarheid van niet-westers allochtone vrouwen. *Bevolkingstrends* 51(1) blz. 15–31.

Graaf, A. de, en C. van Duin, 2007, Bevolkingsprognose 2006–2050: veronderstellingen over de geboorte. *Bevolkingstrends* 55(1), blz. 45–56.

Latten, J. en H. Nicolaas, 2006, Grote vertrekoverschot uniek in Europa. CBS-webmagazine 22 mei 2006.

Meulen, A. van der, C. van Duin en J. Garssen, 2009, Bevolkingsprognose 2008–2050: veronderstellingen betreffende de sterfte. *Bevolkingstrends* 57(1), blz. 41–53.

Nicolaas, H., 2004, Helpt Nederlandse emigranten keert weer terug. *Bevolkingstrends* 52(4), blz. 43–45.

Nicolaas, H., 2006, Bevolkingsprognose 2006–2050: veronderstellingen over de asielmigratie. *Bevolkingstrends* 54(4), blz. 78–84.

Nicolaas, H., 2009a, Bevolkingsprognose 2008–2050: veronderstellingen over de immigratie. *Bevolkingstrends* 57(1), blz. 23–33.

Nicolaas, H., 2009b, Bevolkingsprognose 2008–2050: veronderstellingen over de emigratie. *Bevolkingstrends* 57(1), blz. 34–40.